

Fortælling og sandhed

Hvorfor fortælle bibelhistorie?

Af Niels Kousgaard, pædagogisk konsulent i Kristent Pædagogisk Institut

Er bibelhistorier ikke kun for børn? Er en dogmatisk orienteret prædiken ikke lidt finere eller i hvert fald mere åndeligt nærende end en fortælleprædiken? Disse indledende og ledende spørgsmål skal antyde, hvor vi skal bevæge os hen i det følgende.

Guds Ord i Bibelen består af både historie og sandhed. Ordet historie skal forstås som både den store frelseshistorie og som alle de små bibelhistorier. Og på samme måde skal ordet sandhed forstås både som den store, evige sandhed (som jo i sidste instans er en person: Jesus Kristus) og som alle de enkelte trossandheder, som vi sammenfatter i dogmatik og hele den systematiske teologi.

Når jeg splitter historie og sandhed op, må jeg samtidig slå sammenhængen mellem bibelfortælling og sandhed fast. Den kontekst, vi befinder os i i dag, gør det nødvendigt at tydeliggøre, at bibelhistorien er forankret i en objektiv, historisk sandhed. Mit ønske om at betone fortællingens betydning, kommer måske til at lyde som om, "det vigtige er ikke, om det fortalte faktisk er sket, men at det er en fortælling, der siger mig noget." Her er det vigtigt at pointere, at Bibelen påstår at være mere end en eksistentiel, subjektiv sandhed. Den er Sandhed med stort S! Men den formidles bare ikke kun som dogmatik - måske mest som fortælling. Svagheden ved ordet fortælling er her, at dets betydning let får et skær af "røverhistorie". Derfor kunne man i stedet konsekvent bruge ordet beretning, for så bliver det tydeligere, at der refereres til noget faktisk indtruffet. Men det vil jeg alligevel ikke anbefale, får så er jeg bange for, at vi ikke får den teknik og dynamik med, som ligger i fortællekunsten.

Og når jeres børn spørger

Da Moses instruerede folket i, hvordan de skulle fejre det første påskemåltid og dermed undgå, at deres førstefødte blev dræbt, var han meget opmærksom på, at denne nat ville blive en særlig begivenhed i frelseshistorien. Den skulle derfor fortælles videre. *Og når jeres børn spørger, hvad det er for en skik, I har, skal I svare: Det er påskeoffer for Herren, fordi han i Egypten sprang israeliternes huse over, da han slog egypterne ned, men skåned vores huse.* (2. Mos. 12,26-27). Når påske lige siden Moses har været en årlig fest, er det ikke folkets egen idé. Det er helt centralt i Herrens besked til Moses og Aron, at denne begivenhed er så stor, at den endda for fremtiden skal definere årets begyndelse: *Denne måned skal være jeres nytårsmåned. I skal regne den for den første af årets måneder.* (2. Mos. 12,2). Det er denne tankegang, der også ligger bag hele kirkeåret. Der er nogle beretninger, der er så centrale at få fortalt, at vi indretter årets gang på en sådan måde, at vi hvert år hører dem igen. (Eller i hvert fald en gang hvert andet år). Så vigtige er beretningerne for os. Som Moses kort tid før sin død synger til folket: *Tænk på fortids dage, giv agt på slægternes år; spørg din far, lad ham fortælle, lad de gamle berette for dig.* (5. Mos. 32,7).

Samme positive vurdering af hvor meget beretningerne betyder, møder vi hos evangelisten Johannes: *Jesus gjorde også mange andre tegn, som hans disciple så; dem er der ikke skrevet om i denne bog. Men dette er skrevet, for at I skal tro, at Jesus er Kristus, Guds søn, og for at I, når I tror, skal have liv i hans navn.* (Joh. 20, 30-31). Fortællingerne om, hvad Jesus gjorde og sagde, har evnen til at skabe troen.

Han lod sig nedfælde i historien

Fortællingen er i høj grad den form, som Guds Ord er formidlet til os på. Det narrative er ikke en ny opfindelse, men helt centralt i både GT og NT. For mig at se hænger det nøje sammen med inkarnationen. At Jesus blev menneske betyder, at han lod sig nedfælde i historien. At Ordet blev kød betyder, at det lod sig forme i historien - og i historier. Ligesom vores menneskeliv befinder sig i historien og kan beskrives som en historie. Guds søn, som fra evighed af var udenfor historien, gik ind i historien. Han blev menneske og levede et menneskeliv, som der nu *fortælles* om.

Når jeg her siger, at Ordet lod sig forme i historien, kunne det lyde som om, det kun var Ordets form og ikke dets indhold, der blev historie. Men det ville være en misforståelse. At dele Jesu menneskelighed og guddommelighed op som om det ene var form og det andet indhold, er en fejlagtig menneskelig snuptagsmanøvre, der ikke hjælper os til at forstå mysteriet om Jesu dobbelte natur.

Et misforhold, der udfordrer

Ud over sandfærdige fortællinger om fx Israels historie og Jesu liv har vi i Bibelen også fiktive og fantasifulde fortællinger. Tænk på Jesu lignelser eller den historie, Natan fortæller David i 2. Sam. 12. Her ser vi – og oplever måske også selv - noget af fortællingens magt og overbevisningskraft. Jesus, Natan og mange andre bruger fortællingen som en prædikengener. Og den er virkningsfuld!

Og her kommer vi til et spørgsmål, som er lidt gådefuldt. For hvordan kan det være, at vi har en Bibel, der for en stor del består af fortælling, men en prædikentradition, hvor den dogmatisk orienterede prædiken dominerer? Hvis vi skal svinge det lidt højt op, kunne vi spørge, om vores prædikener er i overensstemmelse med Guds Ord? Vi må i det mindste se dette misforhold som en udfordring til os.

Jeg kan komme i tanke om to forklaringer på misforholdet. Det moderne menneske – som altså ikke er vores tids menneske, men det, der dukkede op en gang i Oplysningstiden og dominerede stadig mere frem til en gang i sidste århundrede – havde et stærkt fokus på fornuft og sandhed. Det smittede af på de kristne prædikener. Og vi må vurdere det positivt, at prædikerne tog de spørgsmål seriøst, som tiden var optaget af. Men det betød altså også en underprioritering af fortællingen og oplevelsen. Og i dag må det selvfølgelig mane os til besindighed, når den narrative bølge ruller. Vi må ikke slippe spørgsmålet om sandhed.

Min næste forklaring, tror jeg, har meget med den første at gøre. Vi er jo præget af vores åndelige fædre. Og Martin Luthers og C. O. Rosenius' forkyndelse var især præget af Paulus' breve, som er meget dogmatisk orienterede. Vi har en kæmpe arv derfra, og en masse arvesølv, men altså også en vis ensidighed. Om det så skyldes fædrenes ensidighed, eller om vi i historiens løb har overset deres variation, ved jeg ikke.

Fortællingen er sjælden

Ved gudstjenesterne består tekstrækkerne af tekster fra evangelierne, hvilket giver præster en fantastisk mulighed for at *fortælle* evangeliet. Men det, der vel oftest sker, er, at de trækker det dogmatiske stof ud af det fortællende. Man kan så måske trøste sig ved, at fortællingen trods alt bliver læst op. I missionshuset er prædikenen ofte over tekster fra NTs breve, altså epistelprædikener, og de eneste fortællinger, vi her hører, er opbyggelige anekdoter, som prædikanten har oplevet (eller læst). Hvis vi vil have en chance for at høre en rigtig fortælling, evt. en bibelfortælling, må vi opsøge kirkens og missionshusets børnearbejde.

Om denne beskrivelse af prædikenen i kirke og missionshus er en karikatur, må læseren selv vurdere, men fortælleprædikenen for voksne er i hvert fald en sjældenhed. Desværre også når jeg ser på de prædikener, jeg selv har holdt.

Ikke (kun) for børn

Vi må tage ved lære af Jesus, Natan og alle de andre historiefortællere i Bibelen. Fortællinger er ikke noget vi vokser fra. De fleste romaner, biograffilm og tv-serier har jo et voksenpublikum som målgruppe – ligesom Jesu lignelser for øvrigt. For vi elsker fortællinger. De udgør noget grundmenneskeligt. Og de ægte, levende fortællinger, hvor vi selv skal være med til at danne billederne, er ofte de bedste. De vækker nogle følelser og giver nogle erfaringer, som den dogmatisk orienterede prædiken vanskeligt kan.

Jamen er den dogmatisk orienterede prædiken nu forbudt? Nej, selvfølgelig ikke. Så skulle Paulus' breve jo rives ud af Bibelen. Men vi må lade os udfordre og inspirere af, at så stor en del af Bibelen og af Jesu forkyndelse er fortælling.

Denne artikel blev bragt på KPIs hjemmeside: www.kpi.dk